

Els fets de la *Guerra dels Matiners* que fan referència a Mataró i al Maresme són analitzats en l'article que segueix per Enric Puig i Giralt, autor d'altres dos articles publicats als FULLS/31, *Notes sobre la Guerra Reialista 1821-1823 a Mataró* i als FULLS 34.

MATARÓ I LA GUERRA DELS MATINERS (1846-1849)

El carlisme bel·ligerant fou una de les constants més típiques de l'Espanya del segle XIX. Els conflictes armats s'anaren succeint, entre comptats períodes de pau, gairebé fins al final de la centúria. La derrota del 1840 no fou pas motiu perquè els partidaris de don Carles es consideressin vençuts, ans al contrari. Al Mestrat, diverses partides continuaren la lluita contra el govern liberal, a les ordres d'intrèpids capitosts com Tomàs Peñarroja, *El Groc del Forcall*, o de Josep Miralles, *El Serrador*, que resistiren fins a l'any 1844, quan van ésser copats i morts al famós combat de Benasal, l'últim reducte carlí del que fou el país d'en Cabrera. La resistència també es manifestà a Catalunya, encara que d'una forma més diluïda, mantinguda per les bandes de *trabucaires* que, malgrat ésser qualificats com a partidaris carlins, la història oficial va convertir en vulgars lladres de pas.

La resistència carlina que es produeix en acabar la Guerra dels Set Anys, empalma amb la dita dels Matiners, o Segona Guerra Carlina, que es lliurà majoritàriament en terres del Principat entre 1846 i 1849 (1).

A la primera etapa de la guerra, Joaquim Gonsalves, dit *Marsal*, fou un dels caps carlins que més activitat desplegà. Pel juliol de 1847 un destacament de la facció d'en *Marsal* tingué una topada amb les tropes liberals a Vidreres, amb resultat incert, malgrat emportar-se'n la millor part els segons. Consta que alguns presoners afectes a Carles VI -que havia succeït el seu pare com a pretendent carlí- foren traslladats a Mataró, on dissortadament es produiria un dels fets més sagnants d'aquesta guerra.

El dia de les Santes (27 de juliol de 1847), cinc d'aquests presoners capturats a Vidreres, foren posats en capella per les tropes liberals. No cal dir que els mataronins no veieren amb bons ulls els preparatius d'unes execucions en un dia de festa per a la ciutat. Les autoritats manifestaren la seva protesta davant del comandant militar Manuel Pavia, però la queixa no fou pas escoltada. Per aquest motiu es constituí una comissió nomenada per l'alcalde accidental Antoni Boter i Llauder, per absència del batlle Joaquim Martí, formada pels regidors Joan Bordils i Miquel Torner, que anà a Barcelona a fi de gestionar l'indult dels presoners, que obtingueren i que, de retorn a la ciutat, presentaren a l'autoritat militar. Però, malgrat totes aquestes diligències i amb desconeixement del motiu, el dia 31 de l'esmentat mes foren afusellats tots cinc. Un ordenança del general Pavia vingué al galop a Mataró a portar l'ordre d'execució de la pena de mort, havent rebut instrucció de no retirar-se fins a veure-la complimentada. Eren les víctimes Manuel Herrero i Caparròs, comandant, de 35 anys, fill de Barcelona, el qual vingué ferit del combat i tenia parents a Mataró (2); Àngel Pairó i Casals, estudiant, de 17 anys, fill de Monistrol; Antoni Puig i Amigó, de 20 anys, fill de Caldes de Montbui; Antonio Franco, d'Andalusia, i Jaume Vila, del qual no consta l'origen. L'execució tingué lloc a la riera de Cirera, just a una paret sobre la qual poc després s'hi adosà l'edifici de la presó. El comandant Herrero, no podent valdre's per si mateix a causa de la seva ferida, fou portat ajagut en una llitera davant del piquet d'execució. A Mataró es recordà de generació en generació aquest acte brutal que donà un toc sanguinari a la festa major d'aquell any.

Malgrat les gestions fetes en favor dels presoners carlins, com que les execucions es varen fer a Mataró, la ciutat es va convertir en un dels principals objectius carlistes. Així, per conducte epistolar, es requerí el pagament de contribucions de guerra. Sobre això, un acord municipal, datat el 9 de desembre de 1848 (3), diu exactament

El Ayuntamiento ha acordado que se dirija al Excmo. Sr. Capitán General de este Ejército y Principado la comunicación siguiente:

Rehácios los Montemolinistas (4) en querer obligar a esta Ciudad al pago de contribuciones, acordóse dirigir el oficio que original se incluye a V.E.:

Esta continúa amenaza por falta del insinuado pago aumenta cada día la ansiedad de estos habitantes, y más aún por la noticia que ha circulado de quedarse casi sin ninguna fuerza la población, de modo que esto va a producir la emigración de algunas familias; y como estas circunstancias van a dar más importancia a la Causa de los enemigos, debilitando el prestigio del Gobierno de S.M., ha creído este Cabildo de su deber elevarlo a la Superior noticia de V.E., suplicándole se sirva no desatender la suerte de esta Ciudad, y que cuando no sea posible otra cosa, se sirva disponer que la Columna que tiene la villa de Arenys por centro de operaciones, cambie su posición tomando por centro esta Ciudad.

José C. Tuñí

Francisco Font

Val a dir que la temença d'un atac carlí era fonamentada, ja que el 14 del mateix mes es produïa la incursió. El *Bloc Mataroní* de 1925 (5) es fa ressò d'aquest fet. Segons explica, un escamot no massa nombrós penetrà a Mataró vers les nou del vespre, una bona hora per a entrar-hi de sorpresa, ja que la majoria de persones eren a casa seva, sopant. Els carlins entraren a la ciutat sense que ningú no se n'adonés. Els voluntaris que guarnien la ciutat, mostra de la seva ineficàcia, no estaven en els seus llocs de guàrdia (6), encara que, més tard, s'amagà el fet fent constar que eren ocupats en altres serveis. El desgavell de la guàrdia de la ciutat no era pas desconegut pels carlins que el dia anterior havien arribat a Vilassar de Dalt, i que resolgueren de fer l'entrada a Mataró. Per altra banda, és ridícul de considerar que la guarnició de la ciutat no estava assabentada de l'ocupació del poble veí pels carlins. Si així hagués estat seria encara més palesa la negligència de les autoritats responsables de la defensa de la població. Els carlins es passejaren tranquil·lament per la Rambla i

Soldat carlí dels batallons de Girona (dibuix de l'autor)

per la Riera sense que ningú sabés com s'ho havien fet, ocupant el centre de la ciutat. En un cafè situat al Camí Ral, en una casa avui enderrocada, davant del carrer de Sant Agustí, amb entrada posterior per la Rambla (7) detingueren algunes persones. Després de fer diverses descàrregues a l'aire es retiraren, a la vegada que alliberaven els captius. Quan la gent s'adonà del fet, ja havien sortit de la ciutat. L'endemà l'alarma fou general i l'entrada a Mataró de la partida carlina, que no és fustigada en cap moment per la milícia local, manifesta molt clarament la incompetència d'aquesta tropa voluntària.

L'acord del consistori mataroní, l'endemà de l'entrada dels carlins (8), és fins i tot una mica còmic:

D. Marcelino Gonfaus (a) Marsal
Brigadier de Caballeria carlista
afusellat a Girona (1855)

El Ayuntamiento ha quedado enterado de un oficio del Escmo. Sr. Capitán General de este Ejército y Principado, de fecha catorce del actual, en que dice puede estar convencido este Cabildo de que conociendo la importancia de esta Ciudad, y lo que merecen sus leales y pacíficos habitantes, no quedará desatendida ni abandonada, y sí más protegida a proporción que se robustezcan las columnas que en el campo han de perseguir al enemigo, y que los pueblos se decidan por exterminar las bandas coligadas (9) de hombres sin fe y sin principios que recorren el país.

Amb tot, la sorpresa fou suficient perquè els mataronins procedissin a reforçar el sometent (10) i a acabar d'una vegada les fortificacions de la ciutat.

Acabada la guerra el gener de 1849, els cossos fortificats del recinte exterior de la ciutat foren posats a la venda en quedar desafectats. Per això tenim la relació d'aquestes fortificacions (11):

Relación de los fuertes que ha vendido el abajo firmado en comisión del M. Ytre. Aymto. y según valuo del Maestro Dn. Miguel Umbert.

a saber

Reales Vellón

- Reducto del Rabalet a José Llach	128,-
- Cortina de casa Riu al hortelano de la misma huerta	200,-
- Ydem. de casa Cracas a Carlos Pellisé	20,-
- Ydem. de casa Seraguelos a José Llach	350,-
- Reducto de la huerta de Jordi	

a Salvador Simón	200,-
- Cortina de la calle Sn. Elías a Ydem.	60,-
- Y Ydem. del Carmen a Ydem.	70,-
- Reducto de la huerta de Feliu a Ydem.	570,-
- Ydem. de la calle de Sn. Saturnino a Ydem.	420,-
- Cortina de la casa Vilardebó al mismo dueño	28,-
- Ydem. del Mesón del Pilu al Sr. Viladesau	40,-
- Fuerte de casa Xixanti a Salvador Simón	240,-
- Ydem. del Horno de Puix al Sr. Danso	240,-
- Fuerte del Camí Fondo al Sr. Comas	800,-
- Ydem. Calle Sn. Agustín a Salvador Simón	120,-
- Cortina y fuerte de las Monjas Capuchinas a Comas	820,-
- Fuerte de la calle de Sn. Pedro y Cortina a Salvador Simón	360,-
- Fuerte de la Riera Sirera a Carlos Pellisé	112,-
- Cortina de la huerta de Casa Picayre a Dansa	200,-
- Fuerte del Lleó a José Llach	80,-

Mataró, 28 de Enero de 1849

Narciso Ysern

El Bloc Mataroní 1925 (12) fa esment de la situació en què es trobaven les muralles de la ciutat l'any 1857; descriu solament el recinte interior, de construcció més sòlida, cosa que fa pensar que en aquest període d'entreguerres (13) ja no existia la major part de les fortificacions exteriors, enderrocades en molts trams, com es palesa en la relació abans esmentada. L'autor del Bloc Mataroní esmenta els portals de Sant Francesc, d'en Feliu i de Barcelona com a principals, i els de Sant Josep, d'Argentona i dels Genovesos com a més petits. Afegeix que la muralla cincentista s'anà enderrocant a mesura que la ciutat anava creixent; així esmenta la data 26 de gener de 1857 per a l'inici de l'enrunament de l'antic Portal de Barcelona, explicant que era el més important de la ciutat, i que mentre era enrunat -sembla que no ho fou del tot- es començà a urbanitzar l'espai determinat per la confluència de la Riera, amb la muralla de Sant Llorenç, Baixada de Santa Anna i carrer de Barcelona.

Un reducte exterior molt més extens hi serà aixecat durant la Tercera Guerra Carlina, però això serà també objecte d'un altre estudi.

Enric Puig i Giralt

NOTES.

1.- Encara que també hi hagué aixecaments en altres llocs de la Península, com el cas d'Alzàa, al País Basc, aquesta Segona Guerra Carlina fou gairebé circumscrita a Catalunya.

2.- *Diario de Mataró i su Comarca*. 12 de març de 1900.

3.- Arxiu Municipal de Mataró. Acord de 9 de desembre de 1848.

4.- La denominació *montemolinista* es refereix als carlins d'aquesta època, que donaven suport a la causa de Carles VI, Comte de Montemolín.

5.- *Bloc Mataroní 1925*. 14 de desembre de 1848.

6.- Les milícies voluntàries de defensa de la ciutat foren sempre ineficaces. Eren formades majoritàriament per gent indolent, més àvida de diner que no pas de fer el servei. Aquests cosos foren denominats *sipaïos* a la darrera guerra carlina, i *pesseteros* a la primera i segona.

7.- Tal vegada es tractava del cafè de Can Saurí. Les cases situades on hi ha avui la Creu de Terme van ésser enderrocades quan es va fer la reforma de la Rambla.

8.- A.M.M. Acord del 15 de desembre de 1848.

9.- La paraula *coaligadas* possiblement fa referència a la col·laboració de carlins i federals que lluitaven contra l'enemic comú, el govern constituït, durant aquesta Guerra dels Matiners.

10.- Cal precisar que el sometent no sempre fou addicte al govern liberal, ja que molts membres d'aquesta institució de defensa es decantaren per la causa de don Carles. El fet no és d'estranyar atès l'evident caràcter tradicional d'aquesta força. Per aquesta raó moltes vegades l'actuació del sometent es veié compromesa.

11.- A.M.M. Fons de Fortificacions. Núm. 179.

12.- *Bloc Mataroní 1925*. 26 de gener de 1857.

13.- Parlar d'*entreguerres* és només una qüestió semàntica ja que entre 1849 i 1872, o sigui, entre la fi de la segona guerra carlina i el començament de la tercera, es registren fets bèl·lics com la petita Guerra Montemolinista, de 1854 a 1855, el desembarcament frustrat del general Ortega a Sant Carles de la Ràpita, l'any 1860, els fets de Montalegre el 1869, i diferents alçaments l'any 1870, a part de les freqüents incursions dels *trabucaires* per tot Catalunya.

14.- A.M.M. Fons de Fortificacions. Lligall 179. Documents sense data (vers 1848).

SOMATEN (Comandancia de Armas de Arenys de Mar y su partido) (14).

Cantón 1º	Tordera Fogàs Palafolls Ramiñó Orsaviñá Vallmaña	Cabo D. José Saleta	Comandante D. José Buscatells
Cantón 2º	Pineda Sta. Susana	D. José Saleta	D. Juan Mosrosells
Cantón 3º	S. Celoni Palautordera S. Esteban Campins Golba Monnegre Alcinella Vivaldé Valgolvina	D. José Pou	D. Jacinto Drapet
Cantón 4º	Arenys de Mun S. Acisclo de Villalta S. Ciprián Canet de Mar	D. Francisco Vives de la Cortada	D. Ramón Vetsolet